

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
Кафедра теорії та історії держави і права факультету № 1**

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни «Філософія права»
обов'язкових компонент освітньо-наукової програми
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(НРК України – 8 рівень та третій цикл вищої освіти Рамки кваліфікацій
Європейського простору вищої освіти)
081 Право – 081 «Law»**

Галузь знань – 08 Право

Спеціальність – 081 Право

Освітня кваліфікація – Доктор філософії за спеціальністю 081 Право

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 31.08.2023 р. № 10

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 1
Протокол від 16.08.2023 р. № 8

Розглянуто на засіданні кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1 (протокол від 15.08.2023 № 9).

Розробники:

Професор кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент Загуменна Ю. О.

Рецензенти:

1. Професор кафедри міжнародного і європейського права Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор Гавриленко О.А.
2. Завідувач кафедри конституційного і міжнародного права факультету №4 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент Марчук М. І.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Номер та назва змістового модулю, номер та найменування теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1: Філософія права: предмет і завдання.	8	2	2	-	-	4	Екзамен
Тема № 2: Методологія філософії права.	8	2	2	-	-	4	
Тема № 3: Історичні етапи формування філософії права	18	8	6	-	-	4	
Тема № 4: Онтологія права	10	2	2	-	-	6	
Тема № 5: Антропологія права. Філософія гендеру.	14	4	4	-	-	6	
Тема № 6: Аксиологія права	10	2	2	-	-	6	
Тема № 7. Гносеологічні аспекти права.	10	2	2	-	-	6	
Тема 8. Феноменологічний підхід до права. Філософія злочину і покарання.	12	-	4	-	-	8	
Всього за семестр	90	22	24			44	

**2.2 Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(заочна форма навчання).**

Номер та назва змістового модулю, номер та найменування теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1: Філософія права: предмет і завдання.	8	2	2	-	-	4	Екзамен
Тема № 2: Методологія філософії права.	10	-	-	-	-	10	
Тема № 3: Історичні етапи формування філософії права	16	2	2	-	-	12	
Тема № 4: Онтологія права	10	-	-	-	-	10	
Тема № 5: Антропологія права. Філософія гендеру.	14	2	2	-	-	10	
Тема № 6: Аксиологія права	10	-	-	-	-	10	
Тема № 7. Гносеологічні аспекти права.	10	-	-	-	-	10	
Тема 8. Феноменологічний підхід до права. Філософія злочину і покарання.	12	2	4	-	-	6	
Всього за семестр	90	8	10			72	

3. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 1: Філософія права: предмет і завдання.

Семінарське заняття № 1: Філософія права: предмет і завдання.

Навчальна мета заняття: засвоїти предмет, функції, структуру філософії права як навчальної дисципліни, визначити місце філософії права у системі наук.

Кількість годин -2 години (денна) та 2 години (заочна).

Навчальні питання:

1. Поняття та предмет філософії права. Філософія права як наука та навчальна дисципліна.
2. Філософія права у системі наук, її основні питання і функції.
3. Структура та функції філософії права.

Методичні вказівки до питань теми:

У першому питанні слід враховувати, що на всіх етапах свого історичного буття людина прагнула осмислити, зрозуміти, досягнути саму себе, світ навколо себе, себе у світі й світ у собі. В цьому аспекті не є винятком і світ права. Людство здавна цікавлять природа й сутність людських взаємовідносин, норм, правил, які визначають їх особливості. Предметом людського осмислення завжди були поняття «рівність», «свобода», «справедливість», «закон», зміст яких проливає світло на специфіку природи права, його онтологічні засади, цінності та значимість у житті людини і суспільства. Цими проблемами переймається і філософія права з її постійним пошуком істини про право. Проаналізувати процес виникнення та розвитку філософії права. Щоб розкрити суть філософії як форми суспільної свідомості, слід почати з поняття світогляду. Філософія дає теоретичне вирішення проблем світогляду, виробляє загальний цілісний погляд на світ, місце людини в ньому, досліджує практичне, пізнавальне, ціннісне, етичне та естетичне ставлення людини до світу. Зрештою вона покликана дати теоретично обґрунтовані відповіді на запитання про мету і сенс життя, створити теоретичну основу для побудови системи життєвих цінностей та ідеалів. Можна визначити філософію як теоретичний світогляд, який обґрунтовує свої положення.

У другому питанні слід визначити місце філософії права у системі філософії та юриспруденції, вміти сформулювати та розкрити основні питання філософії права, виокремити та проаналізувати основні функції філософії права. Підводячи підсумок, необхідно акцентувати на тому, що філософія права є фактично єдиною навчальною дисципліною з тих, що може допомогти майбутнім фахівцям у розвитку критичного і абстрактного мислення, рефлексивних здібностей, навичок філософсько-правового осмислення процесів, які відбуваються в суспільстві.

При відповіді на третє питання необхідно визначити структурні компоненти філософії права та проаналізувати кожен з них. Особливо слід звернути увагу на те, що філософія права має такі структурні підрозділи:

онтологія права. антропологія права, гносеологія права, аксіологія права. прикладний розділ. Як і будь-яка інша філософська дисципліна філософія права виконує певні функції, які необхідно охарактеризувати. Найбільш важливими серед них є світоглядна, методологічна, аксіологічна, інформативна та виховна.

Теми цільових виступів:

1. Особливості філософського осмислення права.
2. Світоглядна функція філософії права.
3. Значення категоріальності філософського знання та універсальності філософських категорій для розвитку науки.

Література:

Основна

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>
2. Велика українська юридична енциклопедія : Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого: Право, 2017. 1128 с.
3. Головка О. М., Кагановська Т. Є. Історія вчень про право і державу. Підручник: у 2 ч. Ч.1. Зарубіжні країни. Харків: Колегіум, 2020. 848 с.
4. Романова А.С. Філософія права: визначники у термінах та сентенціях: навч. посіб. Львів : Растр-7, 2022. 153 с.
5. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.
6. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>
2. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро: ДДУВС, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6685>
3. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL:

https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf

4. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2017. 1128 с.

5. The Oxford Handbook of Jurisprudence and Philosophy of Law. Edited by Jules L. Coleman, Kenneth Einar Himma, and Scott J. Shapiro. URL: <https://etica.uazuay.edu.ec/sites/etica.uazuay.edu.ec/files/public/The%20Oxford%20Handbook%20of%20Jurisprudence%20and%20Philosophy%20of%20Law%20%28%20PDFDrive%20%29.pdf>

6. Tebbit Mark Philosophy of Law: an introduction. London and New York. 2nd edition: Routledge. URL: <http://ai-makurdi.org/wp-content/uploads/2020/04/88.-Philosophy-of-Law.-An-Introduction-Mark-Tebbit.pdf>

7. Law :The Basic Concepts Philosophy of Law. Edited by. Jerzy Zajadlo, Kamil Zeidler. Warszawa: Wolters Kluwer. URL: https://www.researchgate.net/publication/357684344_Philosophy_of_Law

Тема № 2. Методологія філософії права.

Семінарське заняття № 2: Методологія філософії права.

Навчальна мета заняття: опанувати поняття «методологія права», «типи праворозуміння», «об'єктивізм», «суб'єктивізм», «інтерсуб'єктивізм», розуміти сутність позитивістського та природно-правового типу праворозуміння.

Кількість годин -2 години (денна).

Навчальні питання:

1. Сутність методології права та її рівні.
2. Основні типи праворозуміння. Правовий позитивізм і природно-правове мислення.
3. Способи обґрунтування права: об'єктивізм, суб'єктивізм, інтерсуб'єктивізм.

Методичні вказівки до питань теми:

Готуючись до відповіді на перше питання слід звернути увагу, що в наш час відбувається переосмислення основ правознавства, державного будівництва, ролі держави і громадянського суспільства. Суттю цього процесу є світогляд народу та його провідної верстви, а інструментом – адекватна методологія. Тому методологія філософії права набуває особливого значення. розкрити сутність методології права та її рівні. Кожна наука взагалі й філософія права зокрема досліджують свій предмет шляхом застосування у процесі його пізнання певних методів. Саме поняття методу означає у філософському розумінні — спосіб пізнання дійсності й її відтворення у мисленні. Свідоме застосування правильного методу є суттєвою умовою ефективного пізнання права., тому слід ґрунтовно звернути увагу на особливості наукового підходу, філософського підходу,

філософсько-правового підходу до розуміння сутності методології права. Під час відповіді на питання слухачеві слід розкрити сутність методології права та її рівні. Сформулювати та розкрити зміст поняття «методологія права». Розуміти особливості наукового підходу, філософського підходу, філософсько-правового підходу до розуміння сутності методології права. Звернути увагу на рівні методології пізнання права.

У процесі відповіді на друге питання слухач має розкрити основні типи праворозуміння: правовий позитивізм і природно-правове мислення. Вміти виокремити та проаналізувати основні характерні риси правового позитивізму. Розуміти слабкі сторони достоїнства та неодолики правового позитивізму як типу праворозуміння.

Крім того, відповідь на друге питання потребує від слухача вміння формулювати особливості природно-правового типу праворозуміння, знань основних підходів до типологізації природного права.

Повна, вичерпна відповідь на третє питання передбачає загальну характеристику способів обґрунтування права: об'єктивізму, суб'єктивізму, інтерсуб'єктивізму.

Теми цільових виступів:

1. Методологія філософії права.
2. Правовий позитивізм.
3. Природно-правовий тип праворозуміння.
4. Загальна характеристика способів обґрунтування права.

Література:

Основна

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>
2. Романова А.С. Філософія права: визначники у термінах та сентенціях: навч. посіб. Львів : Растр-7, 2022. 153 с.
3. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.
4. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.

URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>

2. Гайдулін О. О. Філософія права. Європейські парадигми праворозуміння: підруч. для вищ. військ. навч. закл. Київ: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2019. 436 с.

3. Методологія в праві: монографія за заг. ред. І. Безклубого, Серія «Про українське право», Київ, Грамота, 2017. 658 с.

4. Митрофанов І. І. Методологія й організація юридичних наукових досліджень: навч. посіб. Кременчук: Вид. «НОВАБУК», 2023. 313 с.

5. Оборотов Ю. М., Завальнюк В. В., Овчиннікова А. П. Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції: монографія. Фенікс, 2019. С. 420.

6. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf

7. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2017. 1128 с.

8. The Oxford Handbook of Jurisprudence and Philosophy of Law. Edited by Jules L. Coleman, Kenneth Einar Himma, and Scott J. Shapiro. URL: <https://etica.uazuay.edu.ec/sites/etica.uazuay.edu.ec/files/public/The%20Oxford%20Handbook%20of%20Jurisprudence%20and%20Philosophy%20of%20Law%20%28%20PDFDrive%20%29.pdf>

9. Tebbit Mark Philosophy of Law: an introduction. London and New York. 2nd edition: Routledge. URL: <http://ai-makurdi.org/wp-content/uploads/2020/04/88.-Philosophy-of-Law.-An-Introduction-Mark-Tebbit.pdf>

10. Law :The Basic Concepts Philosophy of Law. Edited by. Jerzy Zajadlo, Kamil Zeidler. Warszawa: Wolters Kluwer. URL: https://www.researchgate.net/publication/357684344_Philosophy_of_Law

Тема № 3. Історичні етапи формування філософії права.

Семінарське заняття № 3: Філософія права Античності та Середньовіччя. Філософсько-правова думка в епоху Відродження та Реформації.

Навчальна мета заняття: визначити та охарактеризувати історичні етапи формування філософії права Античності, з'ясувати особливості філософсько-правової думки в епоху Середньовіччя, розглянути особливості філософсько-правових поглядів Відродження та Реформації.

Кількість годин: 2 години (денна) та 2 години (заочна).

Навчальні питання:

1. Розвиток філософсько-правової думки давньогрецькими мислителями.
2. Філософія права в Стародавньому Римі.

3. Особливості філософсько-правової думки в епоху Середньовіччя.
4. Філософія права в епоху Відродження та Реформації.

Методичні вказівки до питань теми:

Розкриваючи перше питання необхідно проаналізувати особливості виникнення та розвитку філософсько-правових поглядів в епоху Античності; дослідити філософські поняття в епоху Гомера, Гесіода. Розглянути творчість «семи мудреців»: Солона, Фалеса, Хілона, Біанта та ін. (VI ст. до н.е.), що доводили необхідність додержання «міри» і «середини» в усіх справах та вчинках; ідею правової рівності у вченнях Піфагора; природно-правові доктрини Античності у працях Геракліта, Демокрита; особливості філософсько-правових поглядів Сократа; філософське обґрунтування права Платоном; особливості поглядів Аристотеля на право; філософії права епохи Еллінізму.

У другому питанні важливо розуміти, що для римського права і праворозуміння вчення стоїцизму було визначальним. Поступово воно стає офіційною доктриною римської державності, теоретичною базою практичної юриспруденції, інтерпретаційної діяльності юристів. Видатними представниками римського стоїцизму були Луцій Анней Сенека, Епіктет і Марк Аврелій Антонін. Необхідно розкрити філософсько-правові погляди Цицерона про ідеальну державу та її форми, природне право, право народу і право римських громадян у роботах «Про обов'язки», «Про державу», «Про закони».

Розкриваючи третє питання слід виходити із того, що визначальними для характеристики середньовічного світогляду стають такі ознаки: релігійність як основа світорозуміння і способу життя, теоцентризм; поєднання в людині двох полярних сутностей – богоподібності і гріховності; символічність світогляду, прагнення досягнути «таємні письмена» природи і суспільства; прагнення до універсальності, всеєдності світу; чітка ієрархічність, що пронизувала усі сфери земного і небесного життя.

Розкриваючи четверте питання, слід враховувати, що на зміну епосі Середньовіччя прийшла епоха Відродження, яка характеризується, початком революційної переоцінки релігійно-політичних цінностей, покликаній забезпечити буржуазії ідеологічне, політичне, правове та економічне панування в суспільстві. В зв'язку із цим, основні особливості філософсько-правових поглядів епохи Відродження та Реформації віддзеркалюють праці Нікколо Макіавеллі та Мартіна Лютера відповідно.

Теми цільових виступів:

1. Сократ та його ідея законності.
2. Справедливість, право, закон і держава у філософському вченні Платона.
3. Вчення Аристотеля про державу і право, виникнення держави.
4. Стоїки, вчення про «долю» - «природний закон».
5. Цицерон про ідеальну державу та її форми, природне право, право народу і право римських громадян у роботах «Про обов'язки», «Про державу», «Про закони».

6. Римська юриспруденція, юристи Гай, Папініан, Павел, Ульпіан, Модестин.

7. Сутність філософії права Нікколо Макіавеллі у праці «Державець».

8. Ідея про суверенну державу у книзі Жана Бодена «Шість книг про республіку».

Література:

Основна

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Ященко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>

2. Велика українська юридична енциклопедія : Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого: Право, 2017. 1128 с.

3. Головка О. М., Кагановська Т. Є. Історія вчень про право і державу. Підручник: у 2 ч. Ч.1. Зарубіжні країни. Харків: Колегіум, 2020. 848 с.

4. Романова А.С. Філософія права: визначники у термінах та сентенціях: навч. посіб. Львів : Растр-7, 2022. 153 с.

5. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.

6. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>

2. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник за заг. ред.. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки; Харків: Майдан, 2020. 618 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10053>

3. Історія держави та права України (1991-2019 роки) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Майдан, 2019. 344 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6332>

4. Історія держави і права України: хрестоматія-практикум / М.Ю. Бурдін, Є.С. Логвиненко, І.А. Логвиненко; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки. Харків: Майдан, 2021. 890 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10784>

5. Логвиненко Є. С., Логвиненко І. А. Покарання в праві держав

Стародавнього світу. Харків : ФОП Панов А.М., 2019. 252 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4932>

6. Методологія в праві: монографія за заг. ред. І. Безклубого, Серія «Про українське право», Київ, Грамота, 2017. 658 с.

7. Сокурєнко В. В., Загуменна Ю.О. Дискурс щодо публічної безпеки в деяких європейських політико-правових ученнях Середньовіччя. *Вісник академії правових наук*. 2022. 29(2).2022. 82-104. DOI: [https://doi.org/10.31359/jnalsu.29\(2\).2022.82-104](https://doi.org/10.31359/jnalsu.29(2).2022.82-104).

8. Талдикін О.В. Теорія влади. Структурно-логічні схеми і таблиці: навч. посіб.; Дніпро: ДДУВС, 2020. 164 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/5508>

9. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2017. 1128 с.

10. The Oxford Handbook of Jurisprudence and Philosophy of Law. Edited by Jules L. Coleman, Kenneth Einar Himma, and Scott J. Shapiro. URL: <https://etica.uazuay.edu.ec/sites/etica.uazuay.edu.ec/files/public/The%20Oxford%20Handbook%20of%20Jurisprudence%20and%20Philosophy%20of%20Law%20%28%20PDFDrive%20%29.pdf>

11. Tebbit Mark Philosophy of Law: an introduction. London and New York. 2nd edition: Routledge. URL: <http://ai-makurdi.org/wp-content/uploads/2020/04/88.-Philosophy-of-Law.-An-Introduction-Mark-Tebbit.pdf>

12. Law :The Basic Concepts Philosophy of Law. Edited by. Jerzy Zajadlo, Kamil Zeidler. Warszawa: Wolters Kluwer. URL: https://www.researchgate.net/publication/357684344_Philosophy_of_Law

Семінарське заняття № 4: Філософсько-правові вчення Нового та Новітнього періоду.

Навчальна мета заняття: розглянути особливості філософсько-правових вчень епохи Нового часу та Просвітництва, проаналізувати особливості виникнення та розвитку філософсько-правових поглядів німецької класичної філософії, проаналізувати сутність філософії права Новітнього періоду.

Кількість годин: 2 години (денна).

Навчальні питання:

1. Ідея права у філософських працях мислителів епохи початку Нового часу.
2. Філософсько-правові погляди епохи Просвітництва.
3. Філософія права німецької класичної філософії.
4. Історична школа права та марксистський матеріалізм як форми філософсько-правового об'єктивізму.
5. Становлення юридичного позитивізму як праворозуміння. Філософсько-правові вчення XX ст.

Методичні вказівки до питань теми:

У межах першого питання слід розкрити враховувати, що XVII ст. - час перших європейських антифеодальних революцій, з якими пов'язані численні перетворення в різних сферах суспільно-політичного життя. Першими буржуазними революціями були Нідерландська (1566–1609) і Англійська (1642–1649), що відбулися переважно під гаслами протестантської ідеології. Нідерландська революція не призвела до рішучого викорінення феодальних порядків, однак завоювання незалежності і проголошення республіки створювали умови для бурхливого розвитку не лише економіки і культури, але й політико-правової думки. Класичним утіленням нового світського юридичного світогляду стала теорія природного права і суспільного договору. Найбільший внесок у розробку цих доктрин зробив нідерландський мислитель і правознавець Г. Гроцій.

Звернути увагу на розкриття філософсько-правових поглядів Б. Спінози, акцентуючи на тому, що він був прихильником доктрини природного правової і договірної походження держави. Підводячи підсумок, необхідно враховувати, що Б. Спіноза і Г. Гроцій розробили нові політико-правові доктрини, засновані на раціоналізмі, - теорію природного права і суспільного договору, послідовно розкриваючи ознаки народного суверенітету, правових основ міжнародних відносин, визначення меж державної влади, гарантій природних прав людини, принципів парламентаризму і демократії.

Перше питання передбачає розглянути філософсько-правові погляди в Англії початку Нового часу, враховуючи суттєвий вплив революційних подій. Поряд з релігійними ідеями того часу популярності набули теорії природного права і договірної походження держави. Розкриваючи друге питання слід звернути увагу на етатистську філософсько-правову концепцію Т. Гоббса, зосередити увагу на ідеї природного права і договірної походження держави у філософському вченні Б. Спінози і Дж. Локка.

Готуючи до відповіді на друге питання необхідно визначити загальні риси розвитку філософсько-правової думки епохи Просвітництва, необхідно розглянути поняття права, закону, державності і політичної свободи у вченні Ш. Монтеск'є; з'ясувати сутність справедливості, рівності, права і закону в філософії Ж.Ж. Руссо; дослідити соціально-етичні і політико-правові погляди К.Гельвеція.

Розкриваючи третє питання необхідно охарактеризувати загальні риси німецької класичної філософії: раціоналізм; критика усіма представниками німецької класики матеріалізму XVIII століття за його механізм; вироблення діалектичного методу мислення в процесі критики метафізичного методу з використанням діалектичної традиції – завжди дуже впливової у Німеччині; критика споглядального характеру попереднього матеріалізму та розробка принципу діяльності, активності; прагнення подолати антиісторизм попередньої філософії, розробка філософії історії та пошук об'єктивних підстав для періодизації історії, пошук яких здійснювався у сфері духу; критика традиційної розумової метафізики, прагнення перетворити філософію на науку, побудувати універсальну, закінчену наукоподібну систему; безпосередня

спадкоємність у розвитку філософських ідей.

У четвертому питанні необхідно охарактеризувати особливості філософсько-правового вчення К. Маркса і Ф. Енгельса, проаналізувати життя та творчість мислителів, розкрити сутність бачення права з позицій діалектичного та історичного матеріалізму.

У п'ятому питанні слід звернути увагу, що юридичний позитивізм сформувався у річищі складання ідей філософського позитивізму. Основоположником цієї течії став французький науковець Огюст Конт. У другій половині XIX ст. позитивізм став домінуючим напрямом у філософії в цілому і в політичних та правових вченнях зокрема. Суть цього напрямку можна коротко охарактеризувати так: джерелом знань є досвід і лише досвід; методом науки є індукція і лише індукція; предметом дослідження можуть бути факти і лише факти.

Теми цільових виступів:

1. Ідея права у праці Гуго Гроція «Про право війни і миру».
2. Вчення про природне право у творі Томаса Гоббса «Левіафан, або матерія, форма і влада держави церковної й світської».
3. Ідеї про поділ влади в праці Джона Локка «Два трактати про правління».
4. Двоєдине положення про закони у трактаті Шарля Луї Монтеск'є «Про дух законів».
5. Про суверенітет народу, верховенство влади народу у праці Ж.-Ж. Руссо «Про суспільний договір».
6. Вчення про державу і право І. Канта.
7. Вчення про державу і право Г. Гегеля у праці «Філософія права».

Література:

Основна

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Ященко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>
2. Велика українська юридична енциклопедія : Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого: Право, 2017. 1128 с.
3. Головка О. М., Кагановська Т. Є. Історія вчень про право і державу. Підручник: у 2 ч. Ч.1. Зарубіжні країни. Харків: Колегіум, 2020. 848 с.
4. Романова А.С. Філософія права: визначники у термінах та сентенціях: навч. посіб. Львів : Растр-7, 2022. 153 с.
5. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.

6. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>

2. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник за заг. ред.. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки; Харків: Майдан, 2020. 618 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10053>

3. Історія держави та права України (1991-2019 роки) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Майдан, 2019. 344 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6332>

4. Історія держави і права України: хрестоматія-практикум / М.Ю. Бурдін, Є.С. Логвиненко, І.А. Логвиненко; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки. Харків: Майдан, 2021. 890 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10784>

5. Логвиненко Є. С., Логвиненко І. А. Покарання в праві держав Стародавнього світу. Харків : ФОП Панов А.М., 2019. 252 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4932>

6. Методологія в праві: монографія за заг. ред. І. Безклубого, Серія «Про українське право», Київ, Грамота, 2017. 658 с.

7. Сокурєнко В. В., Загуменна Ю.О. Дискурс щодо публічної безпеки в деяких європейських політико-правових ученнях Середньовіччя. *Вісник академії правових наук*. 2022. 29(2).2022. 82-104. DOI: [https://doi.org/10.31359/jnalsu.29\(2\).2022.82-104](https://doi.org/10.31359/jnalsu.29(2).2022.82-104).

8. Талдикін О.В. Теорія влади. Структурно-логічні схеми і таблиці: навч. посіб; Дніпро: ДДУВС, 2020. 164 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/5508>

9. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2017. 1128 с.

10. The Oxford Handbook of Jurisprudence and Philosophy of Law. Edited by Jules L.Coleman, Kenneth Einar Himma, and Scott J. Shapiro. URL: <https://etica.uazuay.edu.ec/sites/etica.uazuay.edu.ec/files/public/The%20Oxford%20Handbook%20of%20Jurisprudence%20and%20Philosophy%20of%20Law%20%28%20PDFDrive%20%29.pdf>

11. Tebbit Mark Philosophy of Law: an introduction. London and New York. 2nd edition: Routledge. URL: <http://ai-makurdi.org/wp-content/uploads/2020/04/88.-Philosophy-of-Law.-An-Introduction-Mark-Tebbit.pdf>

12. Law :The Basic Concepts Philosophy of Law. Edited by. Jerzy Zajadlo,

Семінарське заняття №5: Філософія права в Україні: виникнення, світоглядно-методологічні витоки, основні ідеї.

Навчальна мета заняття: охарактеризувати етапи розвитку філософсько-правової думки в Україні, з'ясувати та проаналізувати філософсько-правові вчення в Україні XVIII - перша половина XIX століття.

Кількість годин: 2 години (денна) та 2 години (заочна).

Навчальні питання:

1. Зародження філософсько-правової думки в Україні.
2. Філософсько-правові вчення в Україні XVIII - перша половина XIX століття.
3. Розвиток філософії права в Україні кінця XIX – початку XX ст. (М. Гулак, М. Драгоманов, М. Грушевського).
4. Ідеї природного права, правової держави, справедливості у працях представників академічної філософії (Є. Спекторський, Ф. Тарановський, К. Ярош). Філософсько-правова концепція Б. Кістяківського.
5. Сучасна філософсько-права думка в Україні.

Методичні вказівки до питань теми:

Розкриваючи перше питання, потрібно визначити та з'ясувати особливості етапів розвитку філософсько-правової думки в Україні: докласичний (IX–XVII ст. ст.); класичний (XVIII — перша половина XIX ст.); ліберально-романтичний (друга половина XIX — початок XX ст.); сучасний етап (з середини 80-х років XX ст.). Окремо, слід охарактеризувати філософсько-правові концепції, що формувалися в епоху Просвітництва - ідея рівноцінності і рівноправності народів, сформульовану митрополитом Іларіоном у «Слові про закон і благодать»; ідея демократизації церкви і свободи совісті як майбутню підставу принципу автономії особистості; ідея права України на самовизначення і суверенітет, яку обґрунтовано в першій «Конституції України» Пилипа Орлика (1672–1742).

У межах другого питання слід враховувати, що методологічну основу класичної національної філософії права становить «філософія серця» (кардіоцентризм). Цей філософський напрям припускає, що сутність людини визначається не тільки і не стільки свідомими психічними переживаннями (розумністю), а «серцем», яке є джерелом думок і пізнання. Сутність «кардіоцентризму» в українській філософській думці можна простежити у працях Г. С. Сковороди, П. Д. Юркевича, Т.Г. Шевченка.

У третьому питанні необхідно ознайомитись з розвитком філософії права в Україні кінця XIX – початку XX століття. Розкриваючи питання, потрібно визначити сутність ліберальної ідеї права в Україні у філософсько-правових поглядах М. Драгоманова, І. Франка, М. Грушевського. Звернути увагу на історію філософії законодавства у працях К. О. Неволіна.

Четверте питання потребує ознайомлення з ідеями природного права, правової держави, справедливості у працях представників академічної філософії, а саме Є. Спекторського, Ф. Тарановського, К. Яроша. Слід з'ясувати сутність та соціальне призначення права за Б. Кістяківським, в тому числі вчення про історичну реальність як певну відповідність рівня розвитку культури та правосвідомості суспільства.

У п'ятому питанні необхідно з'ясувати та проаналізувати сучасних українських філософів права. Визначити ключові аспекти становлення та розвитку правової системи України.

Теми цільових виступів:

1. Ідея рівноцінності і рівноправності народів, сформульовану митрополитом Іларіоном у «Слові про закон і благодать».
2. «Конституція П. Орлика» як пам'ятка політико-правової думки.
3. «Філософія серця» у працях Г. С. Сковороди.
4. Права людини, свобода та закон у вченні М. Драгоманова.
5. Державно-правові погляди І. Франка.
6. Державно-правові погляди М. Грушевського.

Література:

Основна

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>
2. Велика українська юридична енциклопедія : Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого: Право, 2017. 1128 с.
3. Головка О. М., Кагановська Т. Є. Історія вчень про право і державу. Підручник: у 2 ч. Ч.1. Зарубіжні країни. Харків: Колегіум, 2020. 848 с.
4. Романова А.С. Філософія права: визначники у термінах та сентенціях: навч. посіб. Львів : Растр-7, 2022. 153 с.
5. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.
6. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса

- Грінченка, 2020. 126 с.
URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>
2. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник за заг. ред.. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки; Харків: Майдан, 2020. 618 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10053>
 3. Історія держави та права України (1991-2019 роки) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Майдан, 2019. 344 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6332>
 4. Історія держави і права України: хрестоматія-практикум / М.Ю. Бурдін, Є.С. Логвиненко, І.А. Логвиненко; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки. Харків: Майдан, 2021. 890 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10784>
 5. Логвиненко Є. С., Логвиненко І. А. Покарання в праві держав Стародавнього світу. Харків : ФОП Панов А.М., 2019. 252 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4932>
 6. Методологія в праві: монографія за заг. ред. І. Безклубого, Серія «Про українське право», Київ, Грамота, 2017. 658 с.
 7. Сокурєнко В. В., Загумєнна Ю.О. Дискурс щодо публічної безпеки в деяких європейських політико-правових ученнях Середньовіччя. *Вісник академії правових наук*. 2022. 29(2).2022. 82-104. DOI: [https://doi.org/10.31359/jnalsu.29\(2\).2022.82-104](https://doi.org/10.31359/jnalsu.29(2).2022.82-104).
 8. Талдикін О.В. Теорія влади. Структурно-логічні схеми і таблиці: навч. посіб; Дніпро: ДДУВС, 2020. 164 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/5508>
 9. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2017. 1128 с.
 10. The Oxford Handbook of Jurisprudence and Philosophy of Law. Edited by Jules L. Coleman, Kenneth Einar Himma, and Scott J. Shapiro. URL: <https://etica.uazuay.edu.ec/sites/etica.uazuay.edu.ec/files/public/The%20Oxford%20Handbook%20of%20Jurisprudence%20and%20Philosophy%20of%20Law%20%28%20PDFDrive%20%29.pdf>
 11. Tebbit Mark Philosophy of Law: an introduction. London and New York. 2nd edition: Routledge. URL: <http://ai-makurdi.org/wp-content/uploads/2020/04/88.-Philosophy-of-Law.-An-Introduction-Mark-Tebbit.pdf>
 12. Law :The Basic Concepts Philosophy of Law. Edited by. Jerzy Zajadlo, Kamil Zeidler. Warszawa: Wolters Kluwer. URL: https://www.researchgate.net/publication/357684344_Philosophy_of_Law

Тема № 4. Онтологія права.

Семінарське заняття № 6: Онтологія права.

Навчальна мета заняття: проаналізувати онтологічні основи права. Визначити та охарактеризувати основні форми буття права. Проаналізувати

співвідношення природного та позитивного права як елементів правової реальності.

Кількість годин -2 години (денна) та 2 години (заочна).

Навчальні питання:

1. Онтологічна природа права. Правова реальність
2. Природне і позитивне право як основні структурні елементи правової реальності.
3. Форми буття права: ідея права, закон, правове життя.

Методичні вказівки до питань теми:

Під час відповіді на перше питання слухач повинен розкрити та проаналізувати онтологічну природу права. Звернути увагу на концепцію правової реальності («картину світу права»). Вміти розрізняти широке і вузьке значення поняття правової реальності. Знати онтологічну підставу права. проаналізувати дві основні умови деонтичного світу (світу права і моральності). Проблеми належного і суцього, суцього й існування.

У межах відповіді на друге питання слухачу необхідно розкрити сутність природного і позитивного права як основних структурних елементів правової реальності. Знати основні підходи до розуміння природного права, проаналізувати його співвідношення з позитивним правом. Розуміти особливості сутності природного права та позитивного права. Звернути увагу на основні розбіжності між природним і позитивним правом.

Піл час відповіді на третє питання слухачеві слід вміти формулювати поняття «форма буття права». Вміти виокремити та проаналізувати основні форми буття права (ідею права, закон, правове життя).

Крім того, вичерпна відповідь на третє питання передбачає, що слухач знає структурні елементи ідеї права, вміє аналізувати суб'єктивну (антропологічну) компоненту, аксіологічну компоненту, деонтологічну компоненту.

Теми цільових виступів:

1. Онтологічні основи права.
2. Співвідношення належного і суцього у праві.
3. Форми рівні буття права.
4. Співвідношення природного та позитивного права.

Література:

Основна

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>

2. Велика українська юридична енциклопедія : Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т

держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого: Право, 2017. 1128 с.

3. Головка О. М., Кагановська Т. Є. Історія вчень про право і державу. Підручник: у 2 ч. Ч.1. Зарубіжні країни. Харків: Колегіум, 2020. 848 с.

4. Романова А.С. Філософія права: визначники у термінах та сентенціях: навч. посіб. Львів : Растр-7, 2022. 153 с.

5. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.

6. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>

2. Гришук О.В. Філософія конституційних цінностей: монографія. Київ: «Компанія ВАІТЕ». 2019. 416 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/f/463419.pdf>

3. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро: ДДУВС, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6685>

4. Оборотов Ю. М., Завальнюк В. В., Овчиннікова А. П. Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції: монографія. Фенікс, 2019. С. 420.

5. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf

6. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2017. 1128 с.

Тема № 5: Антропологія права. Філософія гендеру.

Семінарське заняття № 7: Антропологія права.

Навчальна мета заняття: проаналізувати сутність права в антропологічному змісті. Розкрити філософський зміст і обґрунтування прав людини.

Кількість годин -2 години (денна) та 2 години (заочна).

Навчальні питання:

1. Природа людини і право. Антропологічні основи права.
2. Філософський зміст і обґрунтування прав людини.
3. Особистість і право. Гуманістична природа права.

Методичні вказівки до питань теми:

Під час відповіді на перше питання слухач має сформулювати визначення «правова антропологія». Звернути увагу на те, як вирішувалось питання про антропологічні підстави правової теорії Т. Гоббсом, Ж.-Ж. Руссо, І. Кантом.

Відповідь на друге питання передбачає характеристику прав людини з позиції філософії права. Окрім того, повна вичерпна відповідь на друге питання вимагає розкриття значення категорій «права» та «обов'язки» для розкриття феномену права. Аналізу особливостей максимальної і мінімальної антропології.

У процесі відповіді на третє питання слухачеві слід охарактеризувати поняття «людина юридична», «правова людина» з позиції антропології права. Проаналізувати сутність права в антропологічному змісті.

Теми цільових виступів:

- 1 Право як засіб реалізації загальнолюдських цінностей.
2. Правова антропологія: людиномірні засади права.
3. Перспективи розвитку людської цивілізації і права.

Література:

Основна

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>

2. Романова А.С. Філософія права: визначники у термінах та сентенціях: навч. посіб. Львів : Растр-7, 2022. 153 с.

3. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.

4. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.

URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>

2. Гришук О.В. Філософія конституційних цінностей: монографія. Київ: «Компанія ВАТЕ». 2019. 416 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/f/463419.pdf>

3. Гайдулін О. О. Філософія права. Європейські парадигми праворозуміння: підруч. для вищ. військ. навч. закл. Київ: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2019. 436 с.

4. Гендерні студії для майбутніх юристів і юристок: навч. програма; розроб.: Олена Уварова та ін.; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого у партнерстві з: Харків. жіноч. орг. «Сфера», за підтримки Представництва Фонду ім. Гайнріха Бюлля в Україні. Харків : Право, 2018. 75 с.

5. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро: ДДУВС, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6685>

6. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf

Семінарське заняття №8: Філософія гендеру.

Навчальна мета заняття: визначити філософсько-правові засади гендеру, проаналізувати особливості гендерної злочинності, сутність права в антропологічному змісті. Розкрити філософський зміст і обґрунтування прав людини.

Кількість годин -2 години (денна).

Навчальні питання:

1. Проблематика статі: виникнення та генеза.
2. Основи теорії гендеру.

Методичні вказівки до питань теми:

У першому питанні слід звернути увагу, що філософія статі розглядається як явище, що відображає духовні та душевні виміри людського буття. Приділити увагу андрогін-аналітичному підходу до проблеми статі, сутність якого – визнання рівноправності чоловічого та жіночого й необхідності їх партнерської взаємодії на психологічному, соціальному та екзистенціальному рівнях. Необхідно розкрити основні напрямки і течії розвитку гендерних та феміністичних досліджень, їх генезу, а саме обґрунтування рівноправності жінок, егалітарні ідеї “Держави” Платона, ідею природної ієрархії статей в Аристотеля, ранньохристиянську рецепцію статі, усталення статевої ієрархії в філософії томізму, визначити проблему статі в контексті ренесансного гуманізму, розглянути ідею природної рівності жінок і чоловіків у Т. Гоббса, патріархальну теорію Філмера та її критика Дж. Локом, рефлексію проблеми

статі в Канта, подолання статевої односторонності в філософії німецького романтизму.

У другому питанні необхідно розглянути становлення поняття «гендер» крізь призму становлення різних теорій та концепцій гендера: теорія соціального конструювання гендера, гендера як стратифікаційної категорії, гендера як культурної метафори. Детально розглянути теорії формування гендерних ролей.

Теми цільових виступів:

1. Гендерна рівність і недискримінація.
2. Гендер у політиці.
3. Дж. С. Мілл і його теорія емансипації жінок.
4. Філософське ставлення до гендерної злочинності.
5. Гендерна політика Європейського Союзу в Україні.

Література:

Основна

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Ященко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>
2. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.
3. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартіч Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>
2. Гришук О.В. Філософія конституційних цінностей: монографія. Київ: «Компанія ВАІТЕ». 2019. 416 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/f/463419.pdf>
3. Гендерні студії для майбутніх юристів і юристок: навч. програма; розроб.: Олена Уварова та ін.; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого у партнерстві з: Харків. жіноч. орг. «Сфера», за підтримки Представництва Фонду ім. Гайнріха Бюлля в Україні. Харків : Право, 2018. 75 с.
4. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро: ДДУВС, 2020. 536 с. URL:

<https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6685>

5. Левченко К. Б. Гендерне тяжіння: виклики та рішення. Харків: Фоліо, 2019. 318 с.

6. Основи теорії гендеру: юридичні, політологічні, філософські, педагогічні, лінгвістичні та культурологічні засади: монографія / кол. авт.; ред. Л.Р. Наливайко, І.О. Грицай. Київ: Хай-Тек Прес, 2018. 348 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/4374>

7. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf

Тема № 6: Аксіологія права.

Семінарське заняття № 9: Аксіологія права.

Навчальна мета заняття: проаналізувати сутність права в аксіологічному змісті. Розкрити цінність у праві і право як цінність, проаналізувати форми буття цінностей, охарактеризувати свободу як цінність, право як цінність свободи, справедливість як основну правову цінність.

Кількість годин -2 години (денна).

Навчальні питання:

1. Цінності у праві і право як цінність.
2. Форми буття цінностей.
2. Свобода як цінність. Право як цінність свободи.
3. Справедливість як основна правова цінність.

Методичні вказівки до питань теми:

Під час відповіді на перше питання слухач має сформулювати визначення «правова аксіологія». Звернути увагу на те, як вирішувалось питання цінності у праві у філософії І. Кантом. Розкрити поняття «цінність права» на сучасному етапі розвитку філософсько-правової думки. Проаналізувати категорії «ціннісна правова установка», «ціннісна правова оцінка», «ціннісна правова орієнтація».

Відповідь на друге питання передбачає характеристику форм буття цінностей. Аналізу суспільних цільових цінностей та ідеалів, предметно втілених цінностей, особистісних (чи екзистенціальних) цінностей.

У процесі відповіді на третє питання слухачам слід охарактеризувати взаємозв'язок категорій фактична свобода, юридична свобода. Проаналізувати розуміння свободи в різні епохи в різних системах права.

У четвертому питанні слухач має розкрити поняття справедливості. Проаналізувати особливості ліберальної концепції справедливості. Розкрити властивості справедливості у сучасній філософській думці.

Теми цільових виступів:

- 1 Свобода як цінність. Право як реалізація ідеї свободи.

2. Справедливість як правова цінність та принцип права.
3. Цінності у праві та право як цінність.

Література:

Основна

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Ященко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>
2. Велика українська юридична енциклопедія : Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого: Право, 2017. 1128 с.
3. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.
4. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>
2. Гришук О.В. Філософія конституційних цінностей: монографія. Київ: «Компанія ВАТЕ». 2019. 416 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/f/463419.pdf>
3. Гайдулін О. О. Філософія права. Європейські парадигми праворозуміння: підруч. для вищ. військ. навч. закл. Київ: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2019. 436 с.
4. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро: ДДУВС, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6685>
5. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovich-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf
6. Талдикін О.В. Теорія влади. Структурно-логічні схеми і таблиці: навч. посіб.; Дніпро: ДДУВС, 2020. 164 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/5508>

Тема № 7: Гносеологічні аспекти права.

Семінарське заняття № 10: Гносеологічні аспекти права.

Навчальна мета заняття: проаналізувати сутність права в гносеологічному змісті. Розкрити проблеми істини і істинності у праві.

Кількість годин -2 години (денна).

Навчальні питання:

1. Проблема істини в історії філософії. Істина в науці.
2. Правова норма, істина і справедливість.
3. Особливості пізнання права. Істина і істинність в праві. Догматизм та релятивізм в правовій гносеології. Гносеологічна антиномія норми права.
4. Специфічні риси правотворчості та її детермінанти. Правотворчість в сучасній Україні.

Методичні вказівки до питань теми:

Під час відповіді на перше питання слухач має сформулювати визначення «правова гносеологія». Звернути увагу на її роль у вирішенні філософських та теоретико-правових проблем. Проаналізувати особливості предметного поля правової гносеології. Охарактеризувати проблему істини в історії філософії, в науці. Виокремити критерії перевірки істинності знань. Співвідношення понять гносеологія та епістемологія права.

Відповідь на друге питання передбачає характеристику категорій правова норма, істина і справедливість. З'ясування особливостей пізнання права. Крім того, вичерпна відповідь на друге питання передбачає розкриття змісту понять «мертве» і «живе» право. Норми першого і другого порядку за Є. Ерліхом. Засаднича норма Г. Кельзена і норма визнання Г. Харта. Пізнання права з позицій правового реалізму. Пізнання права у правотворенні. Деклараторна теорія вправ та її вплив на сучасну соціологічну юриспруденцію.

У процесі відповіді на третє питання слухачеві слід охарактеризувати взаємозв'язок категорій істина і істинність в праві. Звернути увагу на догматизм та релятивізм в правовій гносеології. Проаналізувати гносеологічну антиномію норми права.

У четвертому питанні слухач має розкрити специфічні риси правотворчості та її детермінанти. Звернути увагу на правотворчість в сучасній Україні. Розглянути дискретно-континуальний характер пізнання права. Проаналізувати закон як неостаточну нескінченну істина. Виокремити та проаналізувати основні риси правотворчості в Україні (перебільшену релятивність правотворчості в Україні, казуїстичність українського законодавства, надмірну регламентованість суспільних відносин в Україні).

Теми цільових виступів:

1. Правова епістемологія: категорія істини як центральна категорія правової епістемології.
2. Догматизм та релятивізм в правовій гносеології.

3. Специфічні риси правотворчості та її детермінанти в сучасній Україні.

Література:

Основна

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Ященко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>
2. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.
3. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>
2. Гайдулін О. О. Філософія права. Європейські парадигми праворозуміння: підруч. для вищ. військ. навч. закл. Київ: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2019. 436 с.
3. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро: ДДУВС, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6685>
4. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf
5. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2017. 1128 с.

Тема № 8: Феноменологічний підхід до права. Філософія злочину і покарання.

Семінарське заняття №11: Феноменологічний підхід до права.

Навчальна мета заняття: проаналізувати феноменологічний підхід до сутності права.

Кількість годин -2 години (денна) та 2 години (заочна).

Навчальні питання:

1. Феноменологія як пошук нових ірраціоналістичних тенденцій в осмисленні права.
2. Феноменологія психологічної теорії права Л. Петражицького і феноменологія правового екзистенціалізму.
3. Феноменологія правової культури.

Методичні вказівки до питань теми:

Під час відповіді на перше питання слухачі мають сформулювати визначення «феноменологія права», проаналізувати особливості феноменологічного підходу до права. Порівняти філософсько-правові погляди представників позитивістсько-легістського підходу до права з поглядами феноменологів права. Феноменологія у вченні І. Канта, Г. Гегеля. Е. Гуссерль і формування неklasичної феноменології.

У другому питанні необхідно розкрити феноменологію психологічної теорії права Л. Петражицького як основу для формування концепції неофіційного права, визначити сутність права як феномену за Л. Петражицьким та виокремити критерії, використані ним для поділу права на види. Слід враховувати, що офіційним правом Л. Петражицький вважав право, яке підлягає застосуванню і підтримці з боку представників державної влади», а неофіційним – право, позбавлене такої підтримки. Неофіційне право в реальному правовому житті займає домінуюче становище і характеризується тим, що стосується окремої життєвої ситуації, узгоджується з індивідуальними особливостями конкретного випадку; являє собою динамічну систему, яка існує тоді, коли й «відбувається», коли виникає комунікація між індивідами; має добровільний характер і не потребує забезпечення державним примусом, містить не норми у формальному розумінні, а узгоджені сторонами поведінкові установки.

У третьому питанні слід розглянути фундаментальні філософсько-правові та методологічні засади феноменологічної концепції правової культури. Слід звернути увагу на сучасні домінантні підходи до розуміння природи та сутності правової культури, показати їх переваги і недоліки. Особливу увагу приділити проблематиці формування культурологічного дискурсу про право, в якому феноменологічна проблематика набуває особливої ваги. Якщо феноменологія, насамперед, базується на ідеї безпосереднього чуттєвого досвіду, редукування теоретичних дедуктивних схем, які протистоять осмисленню речей як вони є, то правова культура якраз є системою концептів, які формуються за рахунок особистого чи колективного досвіду в контексті соціального життя. На цій основі показати змістовні характеристики статичної та динамічної правової культури як таких, що знаходять своє вираження в колективній пам'яті про право та правовій акультурації.

Теми цільових виступів:

1. Сутність феноменології права.
2. Феноменологія правової реальності.

3. Феноменологія злочинності.
4. Правова культура у філософсько-правовому дискурсі.

Література:

Основна

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Ященко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>
2. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.
3. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартин Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>
2. Гайдулін О. О. Філософія права. Європейські парадигми праворозуміння: підруч. для вищ. військ. навч. закл. Київ: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2019. 436 с.
3. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро: ДДУВС, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6685>
4. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovich-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf
5. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2017. 1128 с.

Семінарське заняття № 12: Філософія злочину і покарання.

Навчальна мета заняття: обговорити філософсько-правовий концепт проблеми злочину і на його основі обґрунтувати концепцію справедливого покарання та її необхідність; розвивати навички критичного аналізу при інтерпретації онтологічних аспектів правового буття.

Кількість годин -2 години (денна) та 2 години (заочна).

Навчальні питання:

1. Філософсько-правове розуміння злочину.
2. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини.
3. Генеза інституту покарання. Філософія покарання: право покарання і право на покарання.

Методичні вказівки до питань теми:

Під час відповіді на перше питання необхідно розкрити питання щодо обґрунтованості онтологічного, гносеологічного та аксіологічного вимірів концепцій злочину. Проаналізувати широке коло вчень які містять різні підходи до розуміння природи злочину: класичний, біологічно-позитивістський та соціальний. Кожний злочин, окрім того, що він посягає на охоронювані законом інтереси людини та суспільства, водночас є і викликом моралі. Слід звернути увагу на розкриття поняття злочинності як соціального явища.

У другому питанні необхідно розглянути філософсько-правове осмислення комплексу проблем соціальної відповідальності людини, юридичної відповідальності як її виду та кримінально-правової відповідальності людини в державі соціально-демократичної орієнтації.

Відповідь на третє питання передбачає дослідження генези інституту покарання: право покарання і право на покарання. Слід звернути увагу на взаємообумовленість злочину і покарання. Необхідно розкрити гносеологічну природу інтерпретації покарання в різних концепціях права. Важливим елементом є гуманізм права та його втілення в практичній діяльності працівників правової системи, моральність і законність в застосуванні покарання.

Теми цільових виступів:

1. Філософія покарання: право покарання і право на покарання.
2. Концепт справедливого покарання у контексті філософії Просвітництва.
3. Вчення Ч. Беккарія про злочин і покарання.
4. Суперечлива природа інституту смертної кари.
5. Основні вади інституту ув'язнення.

Література:**Основна**

1. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>
2. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. - Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.
3. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзобань, С.І. Максимов та

ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>
2. Бандурка О.М., Бандурка І.О. Злочинність і сучасність: Монографія. Харків: ХНУВС, Майдан, 2020. 408 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6885>
3. Бліхар В., Бліхар М., . Національна безпека держави: філософськоправовий і соціально-економічний аналіз: монографія. Хмельницький: Вид-во ХУУП ім. Л. Юзькова, 2021. 404 с.
4. Вереша Р. В. Мотив, мета та емоційний стан у кримінальному праві : монографія. Київ: Алерта, 2023. 238 с.
5. Гайдулін О. О. Філософія права. Європейські парадигми праворозуміння: підруч. для вищ. військ. навч. закл. Київ: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2019. 436 с.
6. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро: ДДУВС, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6685>
7. Загуменна Ю. О., Лазарев В.В. Відомча нормотворчість в Україні: досвід комплексного аналізу : монографія. Харків : Планета-Прінт , 2021. 228 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/510fbb8e-04b9-495d-843b-dccde26ce5d4/content>
8. Komziuk, V. T. ., Zahumenna, Y. O. ., Borko, A. L. ., & Bortnyk, S. Orientações promissoras para garantir a segurança nacional ao abrigo da lei marcial (Пріоритетні напрямки забезпечення національної безпеки в умовах воєнного стану). *Lex Humana* (ISSN 2175-0947), 2023.15(1), 509–520. Recuperado de <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2449>
9. Логвиненко Є. С., Логвиненко І. А. Покарання в праві держав Стародавнього світу. Харків : ФОП Панов А.М., 2019. 252 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4932>
10. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf
11. Сокурєнко В. В., Загуменна Ю.О. Дискурс щодо публічної безпеки в деяких європейських політико-правових ученнях Середньовіччя. *Вісник академії правових наук*. 2022. 29(2).2022. 82-104. DOI: [https://doi.org/10.31359/jnalsu.29\(2\).2022.82-104](https://doi.org/10.31359/jnalsu.29(2).2022.82-104).
12. Талдикін О.В. Теорія влади. Структурно-логічні схеми і таблиці: навч.

посіб; Дніпро: ДДУВС, 2020. 164 с. URL:
<http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/5508>

13. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2017. 1128 с.

4. Рекомендована література

Основна

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. №4651-17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
6. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
8. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України у чинній редакції від 31.03.2023 № 1698-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.
9. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 р. № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.
10. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
11. Актуальні проблеми філософії права: посібник / О. М. Балинська, А. С. Токарська, В. А. Яценко; за заг. ред. О. М. Балинської. Львів: ЛьвДУВС, 2017. 612 с. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/395>.
12. Велика українська юридична енциклопедія : Т. 2 : Філософія права / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. Наук України ; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого: Право, 2017. 1128 с.
13. Головка О. М., Кагановська Т. Є. Історія вчень про право і державу. Підручник: у 2 ч. Ч.1. Зарубіжні країни. Харків: Колегіум, 2020. 848 с.
14. Романова А.С. Філософія права: визначники у термінах та сентенціях: навч. посіб. Львів : Растр-7, 2022. 153 с.
15. Сливка С.С. Філософія права: підручник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка», Навч.-наук. ін-т права, психології та інновац. освіти. Вид. 5-те, перероб. і допов. Київ : Видавництво Людмила, Т. 4 : Канонічне право. 2021. 346 с.
16. Філософія права : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. : затверджено МОН України / О.Г. Данильян, О.П. Дзоббань, С.І. Максимов та ін.. Х.: Право, 2017. 208 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/4%20KURS/4/2/001start.htm.

Додаткова

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р.В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/30803/1/Посібник%20Філософія%20права1.pdf>.
2. Бандурка О.М., Бандурка І.О. Злочинність і сучасність: Монографія. Харків: ХНУВС, Майдан, 2020. 408 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6885>.
3. Бліхар В., Бліхар М., . Національна безпека держави: філософськоправовий і соціально-економічний аналіз: монографія. Хмельницький: Вид-во ХУУП ім. Л. Юзькова, 2021. 404 с.
4. Вереша Р. В. Мотив, мета та емоційний стан у кримінальному праві : монографія. Київ: Алерта, 2023. 238 с.
5. Грищук О.В. Філософія конституційних цінностей: монографія. Київ: «Компанія ВАТЕ». 2019. 416 с. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/6/f/463419.pdf>.
6. Гайдулін О. О. Філософія права. Європейські парадигми праворозуміння: підруч. для вищ. військ. навч. закл. Київ: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2019. 436 с.
7. Гендерні студії для майбутніх юристів і юристок: навч. програма; розроб.: Олена Уварова та ін.; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого у партнерстві з: Харків. жіноч. орг. «Сфера», за підтримки Представництва Фонду ім. Гайнріха Бюлля в Україні. Харків : Право, 2018. 75 с.
8. Завгородній В.А. Вплив практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні: теоретичний, методологічний і прикладний аспекти : монографія. Дніпро: ДДУВС, 2020. 536 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/6685>.
9. Загуменна Ю. О., Лазарєв В.В. Відомча нормотворчість в Україні: досвід комплексного аналізу : монографія. Харків : Планета-Прінт , 2021. 228 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/510fbb8e-04b9-495d-843b-dccde26ce5d4/content>.
10. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник за заг. ред.. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки; Харків: Майдан, 2020. 618 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10053>.
11. Історія держави та права України (1991-2019 роки) : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Бандурки. Харків : Майдан, 2019. 344 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6332>.
12. Історія держави і права України: хрестоматія-практикум / М.Ю. Бурдін, Є.С. Логвиненко, І.А. Логвиненко; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки. Харків: Майдан, 2021. 890 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10784>.
13. Komziuk, V. T. ., Zahumenna, Y. O. ., Borko, A. L. ., & Bortnyk, S. Orientações promissoras para garantir a segurança nacional ao abrigo da lei marcial (Пріоритетні напрямки забезпечення національної безпеки в умовах воєнного

стану). *Lex Humana* (ISSN 2175-0947), 2023.15(1), 509–520. Recuperado de <https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2449>.

14. Левченко К. Б. Гендерне тяжіння: виклики та рішення. Харків: Фоліо, 2019. 318 с.

15. Логвиненко Є. С., Логвиненко І. А. Покарання в праві держав Стародавнього світу. Харків : ФОП Панов А.М., 2019. 252 с. URL: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/4932>.

16. Методологія в праві: монографія за заг. ред. І. Безклубого, Серія «Про українське право», Київ, Грамота, 2017. 658 с.

17. Митрофанов І. І. Методологія й організація юридичних наукових досліджень: навч. посіб. Кременчук : Вид. «НОВАБУК», 2023. 313 с.

18. Оборотов Ю. М., Завальнюк В. В., Овчиннікова А. П. Методологія та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції: монографія. Фенікс, 2019. С. 420.

19. Основи теорії гендеру: юридичні, політологічні, філософські, педагогічні, лінгвістичні та культурологічні засади: монографія / кол. авт.; ред. Л.Р. Наливайко, І.О. Грицай. Київ: Хай-Тек Прес, 2018. 348 с. URL: <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/4374>.

20. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Rabinovych-theory_philosophy_prava_posibnik_2021.pdf.

21. Сокуренько В. В., Загуменна Ю.О. Дискурс щодо публічної безпеки в деяких європейських політико-правових ученнях Середньовіччя. *Вісник академії правових наук*. 2022. 29(2).2022. 82-104. DOI: [https://doi.org/10.31359/jnalsu.29\(2\).2022.82-104](https://doi.org/10.31359/jnalsu.29(2).2022.82-104).

22. Талдикін О.В. Теорія влади. Структурно-логічні схеми і таблиці: навч. посіб.; Дніпро: ДДУВС, 2020. 164 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/5508>.

23. Філософія права: Т. 2 / редкол.: С. І. Максимов (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права імені В. М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2017. 1128 с.

24. The Oxford Handbook of Jurisprudence and Philosophy of Law. Edited by Jules L.Coleman, Kenneth Einar Himma, and Scott J. Shapiro. URL: <https://etica.uazuay.edu.ec/sites/etica.uazuay.edu.ec/files/public/The%20Oxford%20Handbook%20of%20Jurisprudence%20and%20Philosophy%20of%20Law%20%28%20PDFDrive%20%29.pdf>.

25. Tebbit Mark Philosophy of Law: an introduction. London and New York. 2nd edition: Routledge. URL: <http://ai-makurdi.org/wp-content/uploads/2020/04/88.-Philosophy-of-Law.-An-Introduction-Mark-Tebbit.pdf>.

26. Law :The Basic Concepts Philosophy of Law. Edited by. Jerzy Zajadlo, Kamil Zeidler. Warszawa: Wolters Kluwer. URL: https://www.researchgate.net/publication/357684344_Philosophy_of_Law.

Інформаційні ресурси в інтернеті

1. Національна юридична бібліотека. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/info_law.html.
2. Українська правнича фундація. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/REF0010079>.
3. Журнал європейського і порівняльного права. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pravo>.
4. Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого. URL: <https://nlu.org.ua/>.
5. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
6. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка. URL: www.library.univ.kiev.ua.
7. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». URL: <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>.
8. Юридична бібліотека Школи права Йелльського університету. URL: <http://www.law.yale.edu/library/>.
9. Наукова бібліотека Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» URL: <https://library.nlu.edu.ua/>.
10. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>.

Навчально-методичне видання

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
обов'язкових компонент освітньо-наукової програми
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(НРК України – 8 рівень та третій цикл вищої освіти Рамки кваліфікацій
Європейського простору вищої освіти)
081 Право – 081 «Law»**

Редагування та комп'ютерна верстка Ю. Загуменна

Підп. до друку 00.08.2023. Формат 60x84
Папір офсетний. Друк офсетний.
1 ум. друк. арк. Тираж 100 прим.